

larius docent, Christo maxime proprie convenit quod sequitur : « Me expectant justī, donec retribuas mihi ; » omnes enim justī, et qui mortui fuerant ab origine mundi, et qui vivebant in carne, ut Apostoli, alique fideles discipuli, expectabant maximo desiderio Christum resurgentem, et debita retributione gloriæ exaltatum, quia « ex plenitudine gloriæ ejus » omnes accepturi erant ; nam, quemadmodum dicit S. Joannes cap. vii : « Nondum erat Spiritus datus, quia

nondum Jesus erat glorificatus ; » sic etiam dicere possumus : Nondum anime sanctorum ex carcere limbi ad regna cœlorum ascenderant, quia Rex gloriæ Christus in gloriam suam nondum introierat. Ex hebræo aliqui vertunt, *me coronant justī, pro me expectant*, sed vox כתר non solum coronare, sed etiam *expectare et sustinere* significat, ut perspicuum est ex *Job. cap. xxxvi, vers. 2*; nam quod legimus, *sustine me*, in hebræo est, כתר לי.

PSALMUS CXLIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus David, 1. quando persequatur eum Absalom filius ejus.*

Domine, exaudi orationem meam : auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua : exaudi me in tua justitia.

2. Et non intres in iudicium cum servo tuo : quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

3. Quia persecutus est inimicus animam meam : humiliavit in terra vitam meam.

Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi.

4. Et anxietus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

5. Memor fui dierum antiquorum : meditatus sum in omnibus operibus tuis ; in factis manuum tuarum meditabar.

6. Expandi manus meas ad te : anima mea sicut terra sine aqua tibi.

7. Velociter exaudi me, Domine : defecit spiritus meus.

Non avertas faciem tuam a me : et similis ero descendentibus in lacum.

8. Auditam fac mihi mane misericordiam tuam : quia in te speravi.

Notam fac mihi viam in qua ambulem : quia ad te levavi animam meam.

9. Eripe me de inimicis meis, Domine ; ad te confugi.

10. Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

11. Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me, in æquitate tua.

Educes de tribulatione animam meam,

12. Et in misericordia tua disperdes inimicos

V. s. h. — *Canticum [h. Psalmus] David.*

Domine, exaudi orationem meam, ausculta [*h. auribus percipe*] deprecationem meam in veritate tua ; exaudi me in justitia tua.

Et non venias ad iudicandum cum servo tuo : quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

Persecutus est enim inimicus animam meam, confregit in terra vitam meam : posuit me in tenebris [*h. collocavit me in tenebris*] quasi mortuos antiquos [*h. sæculi*].

Et anxietus fuit in me spiritus meus : in medio mei sollicitum fuit cor meum.

Recordabor dierum antiquorum, meditabar omnia opera tua : facta manuum tuarum loquebar.

Expandi manus meas ad te : anima mea quasi terra sitiens ad te. SEMPER.

Cito [*h. festina*] exaudi me, Domine, defecit spiritus meus : ne abscondas faciem tuam a me, et comparabor descendentibus in lacum.

Fac me audire mane misericordiam tuam, quoniam in te confido :

Notam fac mihi viam in qua ambulem, quoniam ad te levavi animam meam.

Libera me de inimicis meis, Domine : ad te protectus sum,

Doce me, ut faciam voluntatem tuam, quia tu Deus meus : spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me : in justitia tua educes de angustia animam meam.

Et in misericordia tua dissipabis inimicos

meos, et perdes omnes qui tribulant animam meam : quoniam ego servus tuus sum.

meos, et perdes omnes tribulantes animam meam : ego enim sum servus tuus.

Argumentum. — « Tota est ad Deum versa oratio, et affectus pii ac flagrantis desiderii plena, sed plana ac facilis, scet emphatica nec luminibus orba. » Venema. Stropha duas, si lubet : 1-6, 7-12.

1. Carmen Davidis.

Jova, audi preces meas, ausculta deprecationem meam ; pro fide tua exaudi me, pro justitia tua.

2. Neque venias in iudicium cum servo tuo, nam non justus est coram te omnis vivens.

3. Nam persequitur hostis animam meam, proterit in terra vitam meam, habitare me facit in tenebris instar dudum mortuorum.

4. Et languet (deficit) apud me spiritus meus, in pectore meo stupet (alii, *turbatum est*) cor meum.

5. In memoriam revoco dies pristini temporis, cogito de omni opere tuo, de facto manuum tuarum meditor.

6. Expando manus meas ad te ; anima mea, ut terra languescens (siccatate, ad pluviam) ad te.

7. Propere exaudi me, Jova, conficitur spiritus meus ; ne occultes faciem tuam a me, ita ut similis reddar descendentibus in foveam (sepulcrum).

8. Audire me fac mane (cito) gratiam tuam, nam in te fiduciam colloco ; indica mihi viam, qua eam, nam ad te attollo animam meam.

9. Libera me ab hostibus meis, Jova ; ad (apud) te occulto me (in tuam tutelam confugio).

10. Doce me facere voluntatem tuam, nam tu es Deus meus ; spiritus tuus bonus ducat me in solo recto.

11. Propter nomen tuum, Jova, vivum me servabis, pro justitia tua educes ab angustis animam meam.

12. Et pro gratia tua ad silentium rediges (delebis) hostes meos, et perdes omnes adversarios animæ meæ : nam ego servus tuus sum.

NOTÆ.

Vers. 1. Quæ h. l. memoratur *justitia* Dei non est severi iudicis justitia, quæ respicitur vers. 2, sed illa quæ cernitur in vindicandis misere oppressis. — Vers. 3. *Dudum mortuorum*, propr. *mortuorum sæculi*, quorum memoria omnis evanuit. Alii, *instar mortuorum in omne tempus*, qui nunquam ad vitam redeunt; nec hoc male. — Vers. 5. *Dies pristini temporis*, quibus sæpe cultores suos ex angustis eripuisti. — Vers. 8. *Viam*, agendi rationem, ut dignus tuo favore evadam ; vel : ut pericula evitem, quod minus placet. *Ad te attollo*, etc., i. e. ad te me converto. — Vers. 10. *Solum rectum est via pietatis et virtutis*, vel felicitatis : sed prius præfacet.

FELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXLII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, quando cum filius suus persequeretur.

In hebreo solum habetur, *Psalmus David*; cetera verba explicandi argumenti gratia Septuaginta Interpretes addiderunt, ut S. Hilarius affirmat. Quamvis autem Patres latini hunc Psalmum exponant de passione Christi, quem quasi alterum Davidem persequeretur Judas, ut alter Absalon exponi possit de ipso Davide, qui persecutionem Absalonis, poenam peccati sui esse agnosens, peccata sua deplorat, et misericordiam a Deo postulat. Hinc enim Ecclesia catholica hunc Psalmum inter septem Penitentiales numerat, quia prescribit David exemplo suo formam precandi veris penitentibus, atque hunc sensum persequitur S. Joannes Chrysostomus.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DOMINE, EXAUDI ORATIONEM MEAM : AURIBUS PERCIPE OBSERVATIONEM MEAM IN VERITATE TUA : EXAUDI ME IN TUA JUSTITIA.

Postulat initio Psalmi David exaudiri in veritate et in justitia, et explicat in qua petitione exaudiri velit, quia presupponit Deum intelligere, peti a se remissionem culpae commissae, ob quam puniebatur. Intelligebat autem Deus hoc eum petere, et in hoc exaudiri velle, tum quia videbat de siderium cordis ejus, tum etiam fortasse ex gemitu et suspiriis vere contritionis. Sic enim S. Maria Magdalena non legitur postulasse verbis remissionem peccati, sed ex lacrymis quibus pedes Domini rigabat, intellexit Dominus quid peteret, et ait : « Remittuntur tibi peccata tua. » Ergo cor de contrito David, et interno gemitu, petens culpae remissionem dicit : « Domine, exaudi orationem meam, » quam tu bene intelligis. quae sit ; et id ipsum repetens, addit : « Auribus percipe observationem meam in veritate tua, » id est, iuxta fidelitatem tuam, qua servas promissa tua de remissione penitentibus danda. Quod ipsum iterum repetit, cum addit : « Exaudi me in tua justitia, » ubi per *justitiam* intelligit fidelitatem, quae est pars justitiae, quam paulo ante veritatem vocavit. S. Joannes Chrysostomus intelligit per *justitiam* benignitatem, qua utitur Deus erga veros penitentes ; ideo enim notat Prophetam non dixisse : « Exaudi me in justitia, » sed, « in tua justitia, » qua videlicet uti soles erga penitentes, quae non tam justitia, quam ineffabilis benignitas est. Si quidem Deus, ubi videt penitentiam, ubi audierit confessionem, continuo indulget offensas. « Dio in prior, » inquit per Isaiam, cap. XLII, « iniquitates tuas, ut justificeris. » Judices homines quaerunt confessionem rei, ut eum damnent : Deus quaerit, ut absolvat. Denique pater filii prodigi, per quem intelligitur Deus, mox ut vidit rever-

entem filium, et audivit : « Pater, peccavi in coram et coram te, » cecidit super collum ejus, et osculatus eum jussit afferri stolam primam, anulum, calceos, occidi vitulum saginatum, etc. Haec expositio fere eadem est cum ea quam supra attulimus ; nam justitia illa, qua Deus promissam indulgentiam penitentibus exhibet, nihil est aliud, nisi fidelitas prestanda benignitatis eximia. S. Augustinus per *justitiam* Dei intelligit justitiam, quam non ex nostris meritis, sed ex grati Dei habemus : quae sententia vera est, sed prior magis convenit litterae.

2. ET NON INTRES IN JUDICIUM CUM SERVO TEO, QUIA NON JUSTIFICABITUR IN CONPECTU TEO OMNIS VIVENS.

Petit remissionem peccati ex promissione et fidelitate Dei : nunc addit aliud argumentum ex conditione et fragilitate generis humani. « Non intres in judicium cum servo tuo, » id est, noli mecum iudicio contendere ; neque enim ego resistere audebo, neque me iustum dicam, sed peccatum meum confitebor. « Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, » id est, quia non ego solus, sed omnis vivens cadet causa, si tecum iudicio contendere voluerit. Omnis enim vivens, aut est peccator, aut justus in via, aut justus in patria. Qui peccatores sunt, ut homicidae, adulteri et similes, poterunt quidem justificari coram hominibus, apud quos aliorum crimina saepe occulta sunt, vel iudice probari non possunt ; sed in conspectu Dei non justificabuntur, quia Deus videt corda et conscientias, et ex ipsius conscientia testimonio convincet eos. Qui justi sunt, sed adhuc in via, non justificabuntur in conspectu Dei, quoniam non audebunt se justificare ; sed cum Apostolo dicent, 1 Cor. iv : « Nihil militi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum ; qui enim iudicat

me, Dominus est : » fortasse enim ille videt in me, quod ego non video ; et cum Job, cap. ix, dicere deo : « Si habuero quidpiam justum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. » Item non justificabuntur « in conspectu Dei, » quoniam intelligunt justitiam suam non a se acquisitam, sed a Deo donatam esse, et ideo non se justificabunt coram Deo, quasi ex se justi sint, sed gratias agent justificatori suo. Denique non justificabuntur « in conspectu Dei, » quoniam, etiamsi justi sint, quia criminibus carent, tamen etiam peccatores se esse intelligunt, quia peccatis quotidianis non carent, et dicunt cum aliis Sanctis : « Dimitte nobis debita nostra, » Matth. vi ; et : « Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, » 1 Joan. i. Qui justi sunt in patria, et criminibus et peccatis non solum carent, sed etiam inquinari non possunt, non justificabuntur « in conspectu tuo, » tum quia justitiam suam non sibi tribuunt, sed Deo a quo illam habent ; tum quia tanta est puritas Dei, ut comparatione ejus omnis alia justitia injustitia esse videatur. « Stelle enim non sunt mundae in conspectu ejus, » Job. xxv. Sed quoniam heretici Lutherani et Calviniani ex hoc loco probare contendunt, nullam esse in homine justificato veram justitiam, sed solum impunitatiam, et omnia opera iustorum esse peccata mortalia et digna supplicio aeterno, si a Deo imputarentur, observandum est, Davidem non dixisse nullum esse vere justum, sed contra dixisse in *Psalm. xvii* : « Et retribuatur mihi Dominus secundum justitiam meam, et secundum puritatem manuum mearum retribuatur mihi, quia custodivi vias Domini, nec imple gessi a Deo meo ; et ero immaculatus cum eo, » etc. ; et in *Psalm. cxviii* : « Beati immaculati in via qui ambulavit in lege Domini. » Neque hoc loco dixisse eundem Davidem : *Nullus vere justificabitur*, sed, *non justificabitur in conspectu tuo* : quod intelligunt Patres, vel quia justitia eorumdem iustorum vera quidem est, sed ab ipsis non est, quasi propriis viribus acquisita, sed a Deo gratis donata : ita S. Augustinus hoc loco ; vel quia justitia eorumdem iustorum vera, sed non pura est, cum admixta sit peccatis venialibus : ita S. Gregorius hoc loco, S. Hieronymus in epist. ad *Ctesiphontem*, et S. Augustinus in lib. *De Perfectione justitiae* ; vel denique, quia etiamsi vera et pura esset absolute, tamen comparata ad justitiam Dei increata et infinitam, justitia esse non videtur, quomodo lux haerene coram sole non luget : ita S. Hilarius, S. Hieronymus, et alii hoc loco, et S. Bernardus, serm. *3 De Verbis Isaia*. Atque hoc est quod legitur *Job. iv* : « Numquid homo Dei comparatione justificabitur ? » et cap. ix : « Vere sedo quod ita sit, et quod non justificabitur homo compositus Deo. » In quem locum vide S. Augustinum in lib. ad *Orosium* contra Priscillianistas et Origenistas, cap. x.

3. QUIA PERSECUTUS EST INIMICUS ANIMAM MEAM : HUMILIAVIT IN TERRA VITAM MEAM.

Haec est tertia ratio quam adducit ad impedendam remissionem peccatorum, quae sumpta est ex gravitate tentationis ; non enim sponte sua, et nullo tentante peccavit, ut fecerunt angeli reprobi, qui propterea remissionem peccati non invenerunt ; sed gravissima persecutione inimici nostri diaboli, qui tanquam « leo rugiens circuit quaerens quem devoret, » prostratus fuit, et dejectus ab altitudine innocentiae ad immum peccati lethalis. Itaque illa particula causalis, quae, jungenda est cum verbis illis : *Exaudi me in tua justitia* ; quasi dicat : *Exaudi me*, quia es justus, promissae adimplens, « quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens : quia persecutus est inimicus animam meam, » sollicitando ad adulterium, et tentando ad homicidium, et « humiliavit, » prostravit, abiecit « vitam meam » usque ad terram, quia me vilem et contemptibilem reddidit in conspectu tuo, et sanctorum angelorum ; et rursum humiliavit ad terram, quia terrae amatorem fecit, qui antea in caelestibus conversabar. Haec expositio communis est SS. Patrum Chrysostomi, Augustini, Gregorii et aliorum.

4. COLLOCAT ME IN OBSCURIS, SICUT MORTUOS SECLULI ; ET ANXIATUS EST SUPER ME SPIRITUS MEUS, IN ME TURBATUM EST COR MEUM.

Pergit in explicacione calamitatum, quas diabolica persecutio per peccatum adfert. Postquam enim animam humiliavit ad terram, id est, terrenis cupiditatibus implicavit, « in obscuris » eam collocat, in tenebris videlicet spiritualibus, exerceans oculos interiores, ut falsa bona amplectatur pro veris, ut voragine et praecipitia non advertat, ut viam, quae ducit ad vitam, omnino non videat ; denique in iis tenebris collocat, in quibus versantur mortui saeculi, id est, jam dudum mortui, sive a saeculo mortui ; vel, ut vertit S. Hieronymus, *antiqui* mortui, in quibus ne vestigium quidem oculorum remanet. Est enim haec amplificatio tenebrarum spiritualium, in quibus versantur amatores mundi. De quibus tenebris loquitur Apostolus ad *Ephes. iv* : « Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a via Dei propter ignorantiam, quae est in illis propter cecitatem cordis ipsorum ; » et cap. vi : « Non est nobis collocatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum ; » quamvis fortasse non sit dicenda amplificatio tenebrarum spiritualium, cum tante sint, ut nihil addi posse videatur. Quae enim major obscuritas mentis, quam propter momentaneam voluptatem continere felicitatem aeternam ? Sequitur : « Et anxiatu est super me spiritus meus ; » quibus verbis indicat se ex divino lumine capisse

videre tenebras suas, et abjectionem anime ad res terrenas diligendas; et inde consecutum esse anxietatem spiritus ex terrore divini iudicii, et ex misero statu, in quem cecidit propter peccatum. Atque hoc est initium penitentiae. « Anxiatus est super me spiritus meus; » in hebræo est eadem vox, que in Psalmo superiore: *In deficiendo ex me spiritum meum*. Itaque significat magnam anxietatem, que fere ad defectum vite perducebat, nisi spes misericordiae consolationem attulisset. Illud, *super me*, significat: super meam miseriam, super maximum languorem meum anxius est spiritus meus. Deinde idem repetit aliis verbis: « In me turbatum est cor meum; » nisi quod in *me* non est idem quod *super me*, sed significat hoc loco: in medio mei, sive intra me. Itaque sensus est: Spiritus meus hanc miseriam considerans, valde anxius est, et cor meum in intimis meis conturbatum est, non leviter, aut in superficie, sed serio, et in profundo cordis expavescere et conturbari cepit. Ad hujus penitentis imitationem debent, qui liberari cupiunt, serio et profunde cogitare detrimenta peccati.

5. MEMORI FUI DIERUM ANTIQVORVM, MEDITAVI SUM IN OMNIBVS OPERIBVS TUIS IN FACTIS MANVVM TVARVM MEDITABAR.

Docet nunc unde ex tanta anxietate respirare cœperit, et nobis exemplo suo viam ostendit ad reparacionem post lapsum. « Memor, inquit, fui dierum antiquorum, » id est, recogitare cœpi misericordiam tuam, quam ab initio mundi patribus nostris exhibuisti, portans infirmitates eorum, sanans languores et parcens iniquitatibus. Nec solum obiter memor fui, sed « meditatus sum in omnibus operibus tuis » id est, diligenter consideravi omnia opera tua, sive nature, sive gratie, et in omnibus misericordiam tuam eminare vidi; et id ipsum iterum repetens addit: « In factis manuum tuarum meditabar, » id est, operibus tuis considerandis exercebar. Possent hæc cum S. Gregorio referri ad antiquos dies, quibus in statu innocentiae homo fruebatur deliciis paradisi, et inde magis intelligitur miseria captiv. latis; sed prior expositio, in qua Chrysostomum secuti sumus, videtur littere magis inherere.

6. EXPANDI MANVS MEAS AD TE: ANIMA MEA SICUT TERRA SINE AQUA TIBI.

Spe concepta ex consideratione misericordiae, ad Deum aspiciere et suspirare incipit: « Expandi, inquit, manus meas » in oratione « ad te, » quoniam anima mea ita sicut gratiam tuam, ut terra arida pluviam. Quae aptissima similitudo est. Nam sicut terra sine aqua, neque consistentiam habet, neque vestitur herbis, neque ornatur floribus, neque producit fructus, sed est inanis et vacua: sic anima sine gratia Dei non resistit

tentationibus; sed sicut pulvis jactatur a facie venti, neque vestem habet justitiae, neque ornamentum sapientiae, neque fructus operum bonorum: quod totum intelligit penitentis experimento suo, et ideo magis sicut quod melius cognoscit.

7. VELOCITER EXAUDI ME, DOMINE, DEFECIT SPIRITVS MEVS.

Turpitudinem peccati, quam agnovit, et desiderium gratiae urget animam penitentis, ut non possit ferre moras reconciliationis; atque est signum verae contritionis, quando peccator non differt confessionem et alia remedia de die in diem, sed cito currit ad medicum anime, quomodo ægrotus in periculo constitutus cito medicum accersiri jubet, et sibiundus cito currit ad aquas. « Velociter, inquit, exaudi me; » non possum diutius ferre turpitudinem meam, cito lava me ab iniquitate mea, sana velociter languorem meum, quia « defecit spiritus meus, » id est, in extremis ago, vix spiritum duco: ponitur enim præteritum pro præsentem, amplificandi gratia.

8. NON AVERTAS FACIEM TVAM A ME, ET SIMILIS ERO DESCENDENTIBVS IN LACVM.

Idem petit aliis verbis: « Non avertas faciem tuam a me, » id est, ne recuses reconciliari mihi, ne fias inexorabilis, converte faciem benignitatis tuæ ad me misericorditer respiciendum, ne fiam similis pereuntibus, qui descendunt in lacum profundissimum gehennæ. Quibus enim Deus non ignoscit, neque donat vitam gratiæ, ii percutiunt in æternum. Illud et sumitur pro *quia*, ut sæpe notavimus, et sensus est: « Non avertas faciem tuam a me, » quia si averteris, « similis ero descendentibus in lacum. »

9. AUDITAM PACI MIHI MANE MISERICORDIAM TVAM, QUIA IN TE SPERAVI.

Rursus ad idem redit, sed alia ratione: « Auditam fac mihi mane, » id est cito, velociter, incipiente die, « misericordiam tuam; » vel per *mane* intelligit lumen gratiæ, quod succedit tenebris peccati in reconciliacione, quasi dicat: Satis diu fui, te irascente, in nocte peccati; incipiat te miserante dies gratiæ, et audiam in corde meo vocem tuam dicentem mihi: « Salus tua ego sum. » « Quia in te speravi, » id est, gratia spei quam jam accepi, mereatur gratiam remissionis; quamvis enim peccator ex se non mereatur aliquid apud Deum, tamen ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur et perfici, ut loquitur S. Augustinus in *epist.* 106; et quemadmodum eo loco S. Augustinus dicit, per fidem impetrari justificationem, ita etiam dici potest de spe, quod videlicet impetret justificationem.

10. NOTAM FAC MIHI VIAM, IN QVA AMBULAM QUIA AD TE LEVAVI ANIMAM MEAM.

Penitens David accepta justificatione, timens ne iterum cadat, in hac extrema parte Psalmi petit sollicite gratiam cognoscendi viam justitiæ, et per eam ambulandi. Atque hoc etiam signum est veri penitentis, quando post reconciliacionem, studet viam instituire, ut deest amicum et filium Dei. « Notam, inquit, fac mihi viam in qua ambulem, » id est, illumina mentem meam, ut cognoscam viam justitiæ, in qua ambulare debeo, ut ad te perveniam. Siquidem « ad te levavi animam meam, » id est, ad te direxi cursum meum, renuntiavi secularibus desideris, te unum desidero: ideo lumen sapientiæ quero, ne aberram a te. Potest etiam, cum Chrysostomo, illud, *ad te levavi animam meam*, intelligi pro spem, ut sensus sit: A te pendeo, in te confido.

11. ERIPERE ME DE INIMICIS MEIS, DOMINE, AD TE CONFUGI: DOCE ME FACERE VOLUNTATEM TVAM, QUIA DEVS MEVS EST TU.

Persistit in eadem petitione, rogans liberari a tentationibus diaboli, qui sæpe conatur obscurare mentem, ne videat viam justitiæ. Concupiscentiæ siquidem a diabolo excitate faciunt, ut res aliter appareant quam sint, et inde contingat error iudicii. « Eripe me, inquit, de inimicis meis, » id est, eripe me a tentationibus inimici, quoniam ad te confugi, et illi renuntiavi. « Doce me facere voluntatem tuam, » id est, adjuva me lumine tuo, ut repulis tentationibus veram viam inveniam, et sic intelligam que sit voluntas tua bona, beneplacens et perfecta. « Quoniam Deus meus es tu, » id est, debeo et cupio tibi uni servire, quoniam tu es Deus meus, principium et finis omnium honorum meorum, a quo naturam et cætera bona anime et corporis accepi, et a quo beatitudinem et gloriam sempiternam expecto.

12. SPIRITVS TVVS BONUS DEDUCET ME IN TERRAM RECTAM: PROTULI NOMEN TVVM DOMINE, VIVIFICABIS ME IN ÆQUITATE TVA.

Petit sapientiam, quæ ad intelligentiam perti-

net: nunc petit charitatem, quæ pertinet ad voluntatem; tunc enim vere ambulamus per viam justitiæ, quando scimus et volumus bene agere. « Spiritus tuus bonus, » id est, non spiritus meus, sed tuus, qui bonus est, et de quo Salvator dicit *Luc. vi.*: « Quanto magis Pater vester dabit spiritum bonum petentibus se? » Spiritus bonus est Spiritus Sanctus, essentialiter bonus, per quem diffunditur « charitas in cordibus nostris, » *Rom. cap. v.*; et hic facit ut velimus et operemur; et de hoc dicitur *Ezech. xxxvi.*: « Ponam Spiritum meum in medio vestri, et faciam ut ambuletis in præceptis meis. » Hic igitur « Spiritus deducet me in terram rectam, » id est, in viam planam et directam, que est lex Domini rectissima et planissima. Posset etiam per *terram rectam* intelligi patria celestis, que est terra viventium, in qua justitia inhabitat, et in qua obliquis vitorum nullum locum habet. Sequitur: « Propter nomen tuum justificabis me in æquitate tua, » et ostendat justificationem, que est quedam vivificatio spiritalis, non ex meritis propriis, sed ex dono gratiæ Dei nobis contingere: « Propter nomen tuum, » inquit, id est, propter gloriam tuam ex gratia tua « vivificabis me in æquitate tua, » id est, in justitia tua; sic enim est in hebræo. Per *justitiam* autem potest intelligi veritatem, sive fidelitatem in servandis promissis; potest etiam intelligi justitiam, que nos justificat; denique potest intelligi lex Domini justissima, quomodo intelligitur illud *Psalm. cxviii. vers. 40.*: « In æquitate tua vivificabis me. »

13. EDUCES DE TRIBVLATIONE ANIMAM MEAM, ET IN MISERICORDIA TVA DISPERDES INIMICOS MEOS.

14. ET PERDES OMNES QUI TRIBVLANT ANIMAM MEAM, QUONIAM EGO SERVVS TVVS SUM.

Concludit prædicans salutem et liberationem suam, et perditionem omnium inimicorum suorum: quod sine dubio adimplebitur in ultimo iudicio; et quod de Davide propheta dicit, etiam potest dici de omnibus servis Dei servus, qui vel innocentiam custodierit, vel per veram penitentiam ad viam justitiæ redierit.

PSALMVS CXLIII

SECUNDVM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus David, 1. adversus Goliath.*

V. s. h. — *David.*

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, et digitos meos ad bellum.

2. Misericordia mea, et refugium meum: acceptor meus, et liberator meus:

Protector meus, et in ipso speravi: qui subicit populum meum sub me.

Benedictus Dominus meus, qui docet manus meas ad [al. *in*] prælium: digitos meos ad bellum.

Misericordia mea, et fortitudo mea, auxiliator meus, et salvator meus:

Scutum meum, et in ipso speravi: qui subjecit populos mihi.

3. Domine, quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?

4. Homo vanitati similis factus est: dies ejus sicut umbra prætereunt.

5. Domine, inclina cœlos tuos, et descende: tange montes, et fumigabunt.

6. Fulgura cœlorationem, et dissipabis eos: emitte sagittas tuas, et conturbabis eos.

7. Emitte manum tuam de alto; eripe me, et libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.

8. Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum, dextera iniquitatis.

9. Deus, canticum novum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.

10. Qui das salutem regibus, qui redemisti David servum tuum de gladio maligno: 11. eripe me,

Et erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum, dextera iniquitatis.

12. Quorum filii, sicut novellæ plantationes in juventute sua.

Filiæ eorum compositæ, circumornatæ ut similitudo templi.

13. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.

Oves eorum fetosæ, abundantes in egressibus suis: 14. boves eorum crassæ.

Non est ruina maceræ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum.

15. Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt: beatus populus, cujus Dominus Deus ejus.

Domine, quid est homo, quia cognoscis eum? filius hominis, quia computas eum?

Homo vanitati assimilat: dies ejus quasi umbra prætransiens.

Domine, inclina cœlos tuos, et descende: tange montes, et fumigabunt.

Mica fulmine, et dissipa eos; mitte sagittam tuam, et interfice [h. conturbabis] illos.

Extende manum tuam de excelso: libera me, et erue me de aquis multis: de manu filiorum alienorum.

Quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum, dextera mendacii.

Deus, canticum novum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.

Qui das salutem regibus, qui eruit David servum suum de gladio pessimo.

Libera me, et erue me de manu filiorum alienorum: quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum, dextera mendacii.

Ut sint filii nostri quasi plantatio crescens adolescentia sua:

Filiæ nostræ quasi anguli, ornati ad similitudinem templi:

Promptuaria nostra plena, et super effundentia ex hoc in illud: pecora nostra in millibus, et innumerabilia in comitis nostris.

Tauri nostri pingues [h. duces nostri portantes]: non est interruptio, et non est egressus: et non est ululatus in plateis nostris.

Beatus populus cujus talia sunt: beatus populus cujus Dominus Deus suus.

Argumentum. — A Initium Psalmi celebrat gloriosa beneficia, quæ Deus auctori, ut regi (cf. vers. 1, 2, 10), peculiariter ad illud tempus usque contulit, virtutem bellicam, scientiam rei militaris, salutis conservationem in periculis, quæ tanta esse significat, ut miretur simul magnitudinem eorum, et quod Deus in ipsum et genus humanum tam sit beneficus, quam tamen nihil sit in homine, quod tantam beneficentiam mereatur, aut ea dignum sit, quippe qui conditione tam sit caduca et misera. Hanc celebrationem beneficiorum Dei præmittit precibus suis ardentibus, quibus implorat operam potentie divine adversus bestes, a quorum apparatu et irruptione periculum tum fuerit: quod beneficium si ei deo contingat, laudem a se et celebrationem novam promittit Deo benefactori suo, quam tum ei sit præstiturus, et simul bona quædam pacis commemorat, quibus ut potius populus, vehementer orat, ut quietem populo conciliare velit. Jova, et hostium irruptionem et conatus avertere. Rosenmüller. Hæc carmen, ut titulus asserit, esse Davidicum, recte contendit Hengstenberg; nec obstant varia, quibus consultor, partes, inter se egregie coherentes, et non nisi Psalmis Davidicis assumptæ. Editum fuit, ut conjicit Kinchi, adversus gentium exterarum, quæ undique bella contra Davidem movebant, moliniana, postquam regno perit, et Israelitis universos imperio suo subjectos haberet, et Philistæos, qui in ejus ditionem irruerant, secundo prælio repulset: vid. II Sam. v, 19. Quod titulo additum reperitur in versione Alexandrina et Vulg., vana est conjectura, quæ ipsa Psalmi consideratione refellitur, nam latius patet argumentum ejus. Stropha septem, duobus versiculis constantes, quas concludit epiphonema vers. 15. Falluntur, qui a vers. 9 novum canticum incipere putant.

f. Davidis carmen.

Benedictus sit Jova, petra mea,
qui instituit (docet) manus meas ad pugnam,
digitos meos ad bellum:

2. Benignitas mea et arx mea,
altitudo mea et liberator meus mihi,
et subjiciens populos sub me.

3. Jova, quid est homo, quod agnoscas (benefaciendo) eum;
filius hominis, quod ejus habeas rationem?

4. Homo halitui similis est,
dies ejus sunt ut umbra prætereiens.

5. Jova, inclina cœlos, et descende;
tange montes, ut fument (in fumum evanescent).

6. Fulgura fulgur, et disperse eos;
emitte sagittas tuas, et perturba eos.

7. Mitte manus tuas ex alto;
eripe me, et libera me ex aquis magnis,
e manu filiorum alieni (barbarorum),

8. Quorum os loquitur falsa,
et quorum dextera est dextera mendacii.

9. Deus, canticum novum cantabo tibi,
nablio (lyra) decem chordarum canam tibi:

10. Qui das salutem regibus,
qui eripuisti Davidem, servum tuum, a gladio funesto.

11. Eripe me et libera me e manu filiorum alieni,
quorum os loquitur falsa,
et quorum dextera est dextera mendacii.

12. Ut filii nostri sint sicut plantæ,
crescentes in juventute sua;
filiæ, ut columnæ angulares,
excisæ, imago (imagines) palatii.

13. Promptuaria nostra plena sint,
preferentia a specie ad speciem (omnis generis bona);
oves nostræ millia facientes (millecuplis foetibus) augeantur,
in myriades multiplicatæ in pascuis nostris.

14. Boves nostræ sint gravidæ (propr. portare factæ; alii, pingues)
nulla sit murorum rupturæ,
et nulla thesaurorum perditio (propr. egressio),
et nullus clamor (lugubris) in plateis nostris.

15. Beatus populus, cui sic est!
beatus (beatior) populus, cujus Jova Deus est!

NOTE.

Vers. 2. *Altitudo*, excelsum munimentum, quo hostes non possunt perferre. *Populos*, sive legendæ

עָמִי (cf. Ps. xviii, 48; potuit scriptor per imprudentiam עָמִי, *populum meum*, ex II Sam. xiii, 44, assumpsisse, sive עָמִי positum sit cum ? parag. pro עָמִי collectivo sensu capiendi. — Vers. 5. *Montes*, i. e. superbos hostes. — Vers. 8. *Et quorum dextera*, etc., i. e. qui falso jurant, quia ad jurandum extenditur dextera. — Vers. 9. *Novum*, pro novo beneficio, quod hic petitur. — Vers. 11. Hunc versum cum præced. jungit Maurer, alii cum omnino delent; quasi librarii errore hic repeteretur. — Vers. 12. Maurer: *Libera me*, i. e. nos, *quorum filii sint*, etc.; *filii* sint columnæ artificiose dolatæ, formam (hebr. *thabenith*) numerum habentes, seu caryatides, æque processæ, graciles et venustæ. Alius, *filii sint ornatae ut capita columnarum, excisæ, artificiose dolatæ, instar palatii*. — Vers. 14. Maurer, *duces nostri sint erecti* (potentia florent), *nulla sit irruptio et nulla excursio*, etc.

Vulgatus facilem fundit sensum intelligendo *dicentes* post vers. 11, ita ut inde loquantur hostes populi Jovæ usque ad primum hemistichium ultimi vers. inclusive.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXLIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David adversus Goliath.

In hebræo habetur solum, *Psalmus David*; quæ sequuntur, addita esse a Septuaginta Interpretibus, testatur S. Hieronymus. Sed quoniam Psalmus videtur meminisse regni ipsius David vers. 3, ubi dicit: « Qui subdit populum meum sub me, » existimant aliqui verba illa, *adversus Goliath*, non esse conformia Psalmi; et liberius etiam putant hæc verba posse contineri, quod Theodoretus testatur ea non haberi in Hexaplis Origenis, ac proinde non esse ex interpretatione Septuaginta Seniorum. Sed respondere possumus, Psalmum scriptum esse proprie pro victoria adversus Goliath, et verba illa: « Qui subdit populum meum sub me, » non intelligi de regno, sed de principatu militiæ; fuit enim David dux belli multo antequam rex fieret. Neque verum est, quod alii dicunt, hunc Psalmum esse ejusdem argumenti cum Psalmo xvi, ut patet ex vers. 8 hujus Psalmi. Itaque existimamus hunc Psalmum cum maiorem fidem habere debemus S. Hieronymo, qui affirmat hæc addita a Septuaginta viris, quam Theodoretus, qui negat. Sanctus enim Hieronymus in explicatione Psalmorum Origenem secutus est, ut testatur S. Hieronymus in libris *De Scripturis Ecclesiasticis*; quare credibile est Hieronymum in Origene legisse verba addita fuisse a Septuaginta viris; nemo autem melius novit quid esset in versione Septuaginta, quæ habetur in Hexaplis, quam Origenes, qui Hexapla collegit. Adde quod, cum hic titulus legatur in omnibus libris latinis, et a S. Augustino et aliis exponatur, non est ulla ratio tollendus, aut contemnendus. Argumentum Psalmi, ex Hieronymo, est victoria Christi adversus diabolum; ex Augustino, victoria Ecclesie adversus eundem diabolum; ex Theodoro, victoria Machabeorum adversus Antiochum. Sed nos cum S. Joanne Chrysostomo existimamus, ad litteram cum victoriam Davidis adversus Goliath ut titulus docet, spiritualiter prædici victoriam Christi et Ecclesie adversus diabolum.

EXPLICATIO PSALMI.

1. BENEDICTUS DOMINUS DEUS MEUS, QUI DOCEAT MANUS MEAS AD PRÆLIUM, ET DIGITOS MEOS AD BELLUM.

Laudat Propheta Deum, et gratias illi agit, quia dono singulari ejus vicerit gigantem, unde initium duxit omnis ipsius gloria. Dicit autem: « Qui docet manus meas ad prælium, » et non dicit: Qui robustam fecit manum meam, quoniam in eo genere prælii, quo vicit gigantem, plus valuit ars quam robur. Prævaluit enim, ut Scriptura dicit, « in funda et lapide adversus Philistæum, » I Reg. xvii. Jacere autem lapidem ex funda, ita ut recte attingat frontem hominis, maxime artis est, quam tamen victoriam sapiens Propheta non suæ arti, aut executioni, sed Dei dono tribuit. Pari ratione in prælio spirituali adversus diabolum magis indigemus arte quam robore, et Christus ipse per Davidem figuratus non

potentia, sed sapientia diabolum vicit. Patientia enim et humilitate superbum et crudelium hostem prostravit; et ideo non dixit Propheta: Qui armat manus meas, sed: « Qui docet manus meas. » Quod addit: « Et digitos meos ad bellum, » idipsum est aliis verbis repetitum.

2. MISERICORDIA MEA ET REFUGIUM MEUM SUSCEPTOR MEUS ET LIBERATOR MEUS.

3. PROTECTOR MEUS, ET IN IPSO SPERAVI; QUI SUBDIT POPULUM MEUM SUB ME.

His quinque vocibus docet Propheta quo ordine dederit illi Deus victoriam; quo etiam ordine nobis quoque dabit, si in illo spem nostram totam posuerimus. Primum Deus misericorditer Davidem respexit. Misericordia enim Dei prima origo est omnium bonorum nostrorum, et omnia omnino merita prævenit; hinc igitur primo dicit: « Misericordia mea. » Deinde David, misericordi-

ter præventus et vocatus, respexit ad Deum, atque ad eum sperando et invocando confugit; hinc subjungit: « Et refugium meum. » Tertio, Deus confingentem a se non desepxit, sed manum illi porrigens, suscepit eum protegendum et adjuvandum; inde subjungit: « Susceptor meus. » Quarto, susceptum liberavit de captivitate et ab imminente periculo vite; hinc subjungit: « Et liberator meus. » Denique liberatum, ne iterum caperetur, aut vulneraretur, protexit et protegere pergit, dum prælium durat; ideo subjungit: « Protector meus. » Addit: « Et in ipso speravi, qui subdit populum meum sub me, » id est, Deus quidem mihi est misericordia, refugium, susceptor, liberator et protector; et ego vicissim in ipso sperabo, qui fecit plus quam petere aut optare potuissem; nam non solum liberavit me de manu Goliath, sed etiam subiecit mihi populum meum, cum fecit me principem militiæ super omnem populum meum; nam I Reg. cap. xvii, paulo post victoriam de Goliath, fecit Saul rex Davidem tribunum super mille viros; nec solum illis, sed universo populo præerat David. Sic enim legitur ibidem: « Omnis Israel et Juda diligebat David; ipse enim ingreditur eum et egrediebatur ante eos, » quod repetitur I Reg. cap. v. Nec solum subiecit, sed etiam nunc subdit, cum dono gratiæ suæ facit, ut populus quieti et pacificæ regi se sinat.

4. DOMINE, QUID EST HOMO, QUIA INNOTUISTI MIHI AUT FILIUS HOMINIS, QUIA REPUTAS EUM?

Ex tot beneficiis prorumpit David in magnam admirationem, quod tantus Deus, quo nihil majus cogitari potest, dignetur tanti facere hominem, qui fere nihil est, ut etiam velit ab illo cognosci et amari. Et si hæc David dicit, et tanto sensu pietatis dicit, quid nos facere, sentire et dicere par esset, quibus Deus non solum innotuit, sed formam servi accepit, et in ea forma « humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; » et victoriam nobis tribuit, non adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in celestibus; » et qui nobis non populum unum subiecit, sed evectos ad participationem regni sui, consilium cum Christo super omnia bona sua? Sed verba consideremus. « Domine, quid est homo, qui innotuisti ei? » Ex hebræo aliqui vertunt, *quid est homo, qui cognoscit eum?* Sed S. Joannes Chrysostomus affirmat recte verissime Septuaginta Interpretes, *innotuisti ei*; nam et vox hebræica hunc sensum patitur, et est multo admirabilius, quod Deus dignetur agnoscere ab homine, quam quod hominem cognoscat; imo nihil admirationis habet, quod Deus hominem cognoscat, qui hominem fecit, et nihil ignorare potest. Observat quoque idem S. Chrysostomus recte dictum esse, *quia innotuisti ei*, non autem, *quia*

cognitus es ab eo; cognitio enim Dei in homine ab ipso Deo est, qui ei se revelare et demonstrare dignatur. « Aut filius hominis, quia reputas eum? » Repetitio ejusdem admirationis est: nam in hoc apparet quanti Deus hominem æstimet, quia voluit ei innotescere, et cum eo familiaritatem amicitiamque contrahere.

5. HOMO VANITATI SIMILIS FACTUS EST; DIES EJUS SICUT UMBRA PRÆTEREUNT.

Explicat causam suæ admirationis, quia videlicet homo sit res modica, et id modicum brevi desinat esse. Non poterat magis extenuari vilitas hominis comparata ad magnitudinem Dei. Deus plenitudo est omnium bonorum, et plenitudo semper stans et manens in æternum sine ulla immutatione aut mutatione: homo non est quidem vanitas, quia aliquid est, sed « vanitati similis, » quia modicum quid est, capax magnorum bonorum, si a Deo impleatur; sed donec impleatur, similis est vasi vacuo et inani. Id autem quod est, semper mutatur et transit donec deficiat: quomodo interdiu umbra montium insensibiliter transit, donec nocte superveniente penitus evanescat. Atque hæc dicit Propheta in homine quoad vitam corporalem, et comparatione facta cum Deo: alioqui enim homo magna res est, ad imaginem et similitudinem Dei creatus, et ad ipsum Deum intelligendum et amandum factus: propter quem Unicus Dei sanguinem profunderem non dubitavit; qui denique si Deo per fidem, spem et charitatem in hac peregrinatione inhererit, futurus sit in patria equalis angelis, semperque felicissimus. Itaque quemadmodum pulverem et cinerem se reputare debet, cum Deo collatus, ita dignitatem suam agnoscere debet, cum ei bestiales voluptates a diabolo suggeruntur, ut dedignetur delectari voluptatibus peccorum, quia ad angelorum æqualitatem aspirat.

6. DOMINE, INCLINA CÆLOS TUOS, ET DESCENDE; TANGE MONTES, ET FUMIGABUNT.

7. FULGURA CONSCIGATIONES, ET DISSIPABIS EOS; EMITTE SACCI TAS TUAS, ET CONTURBabis EOS.

Propheta sanctus, ex beneficiis Dei prorupit in admirationem misericordie Dei, quod tanta majestas tantam vilitatem aspiciere dignaretur: nunc vero considerans ex adverso superbiam et cecitatem multorum hominum, qui Deo contempto toti essent occupati in opprimendis hominibus piis, et in cumulandis terrenis divitiis, precatur Deum, ut ostendat potentiam suam in ejusmodi homines, ut saltem tentare penne peccare cessent, qui amore justitiæ et reverentia conditoris bene agere nesciunt. « Domine, inquit, inclina cælos tuos, et descende, » id est, quando quidem humana superbia ex beneficiis te non agnoscit, nec timet, ostende presentiam tuam per nubes tenebrosas, per ignem de celo demissam, per fulgura et tonitrua, aliaque id genus, quibus

hostias terri et expavescere cogantur; dicitur autem Deus *inclinare caelos*, quando demittit nubes et densas caliginis, quae videntur partes caeli aerei; et eo modo *descendere* dicitur, quia demonstrat per eos effectus praesentiam suam. Sic dicitur *Exod. xix*, Deum descendisse in montem Sina, quando implevit montem illum tenebrosa nube et caligine densissima, et simul montem calefecit, ut totus fumigare videretur; et hoc est quod addit: «Tange montes, et fumigabunt.» Sed praecipue Deus praesentiam et potentiam suam demonstrat fragore horrendo tonitruorum et coruscatione fulgurum, ac vibratione fulminum, quibus nihil velocius, subtilius, efficacius, horribilius. Ideo addit: «Fulgura coruscationes, et dissipabis eos,» superbos videlicet hostes piorum. «Emitte sagittas tuas,» id est, caelestia fulmina, «et conturbabis eos;» nempe enim est tam ferax et audax, qui non expavescat fulmina de caelo, adversus quae nihil valet humana defensio. Unde dicitur *I Reg. ii*: «Dominum formidabunt adversarii ejus, et super ipsos in caelis tonabit.»

8. EMITTE MANUM TUAM DE ALTO, ERIPERE ME; ET LIBERA ME DE AQUIS MULTIS, DE MANU FILIORUM ALIENORUM.

Ex hoc versiculo apparet Psalmum hunc non esse scriptum a Davide post regnum adeptum, neque esse ejusdem argumenti cum Psalmo xvii: nam in eo Psalmo gratias agit de liberatione a manu Saul, et omnium aliorum inimicorum; in hoc autem Psalmo adhuc pugnabat cum filiis alienis, id est Philisteis, et orat Deum pro liberatione et victoria. Itaque posteaquam rogaverat Deum generatim adversus impios et superbos, rogat pro se in particulari. «Emitte, inquit, manum tuam de alto,» id est, de caelo potentiam tuam ostende, et «eripe me, et libera me de aquis multis,» id est, a multitudine hostium infidelium, cum quibus quotidie bellum gero; et declarans ipse metaphoram, addit: «De manu filiorum alienorum.» Itaque *aquae multae* significant multitudinem filiorum alienorum, qui ad litteram erant Philistei; spiritualiter sunt heretici, ut vult S. Joannes Chrysostomus; vel generalius omnes filii hujus saeculi, sive foris, sive intus sint, ut docet S. Augustinus, et conformius est versiculo sequenti, et a vers. 12 usque ad finem.

9. QUORUM US ISECUTUM EST VANITATEM, ET DEXTERA EORUM DEXTERA INIQUITATIS.

Describit filios alienos, atque ait illos esse, qui et ore et opere iniqui sunt. «Quorum os locutum est vanitatem,» non veritatem, non legem tuam, non boni aliquid; «et dextera eorum» non operatur, nisi rapinas, oppressiones pauperum, adulteria, homicidia, etc.

10. DEUS, CANTICUM NOVUM CANTABO TIBI, IN PSALTERIO DECACHORDO PSALLAM TIBI.

11. QUI DAS SALUTEM REGIBUS, QUI REDEMISTI DAVID SERVUM TUUM DE GLADIO MALIGNO, ERIPERE ME.

12. ET ERIPERE ME DE MANU FILIORUM ALIENORUM, QUORUM OS LOCUTUM EST VANITATEM, ET DEXTERA EORUM DEXTERA INIQUITATIS.

Interponit duos versiculos, quasi parenthesis ex affectu in Deum; deinde revertitur ad describendos filios alienos. «Deus, inquit, canticum novum cantabo tibi,» id est, peto alia multa beneficia, sed non sum oblitus acceptorum, ideo canticum novum, praclarum, nondum auditum, cantabo tibi, et simul in psalterio decem chordarum psallam tibi, jungens sonitum psalterii cum laudatione vocis; id autem faciam, quia tu «das salutem regibus,» ut paulo ante dedisti Saul regi per ministerium meum; et tu «redemisti me Davidem servum tuum de gladio maligno,» id est, de gladio injusto gigantis Goliath: tu igitur sicut hactenus fecisti, «eripe me.» Erue, inquam, me de manu filiorum alienorum, qui et ore et opere scelestissimi sunt.

13. QUORUM FILII SICUT NOVELLE PLANTATIONES IN JUVENTUTE SUA.

Declarat filios alienos ab affectu et opinione ipsorum: illi enim sunt filii alieni, qui non noverunt, neque diligunt nisi terrenam felicitatem, in fecunditate et prosperitate filiorum et filiarum: in abundantia frumenti, vini et olei, in armentis pecorum et fructibus eorum, in pace et securitate omnium quae possident. Sed hoc loco observandum est, ex hebraeo haec omnia nunc legi in prima persona, non in tertia, et sensum facere omnino contrarium, nimirum hunc: «Eripe me de manu filiorum alienorum,» ut sint filii nostri sicut novellae plantationes; *filiae* nostrae compositae, ut similitudo templi, promptuaria nostra, etc.; sed cum omnes graeci et latini codices habeant in tertia persona, et omnes Patres ita exponant, non possumus approbare lectionem hebraicam, nisi dicamus, ut Genebrardus indicavit, hic introduci loquentes ipsos filios alienos, et Davidem non ex suo sensu, sed in persona eorum hunc dicere, ut hic sit sensus: «Eripe me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis,» qui videlicet locuti sunt vanitatem dicentes: «Sint filii nostri «sicut novellae plantationes,» etc. Posset etiam facile fieri ut verba hebraica tempore Septuaginta Interpretum fuerint in tertia persona, et postea successu temporis incuria librariorum mutata sint in personam primam: quod facillimum fuit, cum discrimen personae primae et tertiae in litteris, non in syllabis constat; nam si desit littera *mei*, erit persona prima; si adsit, erit persona tertia. Praeterea vox *וְנִי* potest verbi *quorum*, ut nostri legunt; potest etiam verbi *ut*, quomodo

legunt Hebraei: videtur hoc loco vertenda *quorum*, non *ut*; nam in versibus 7 et 12, ubi legitur: «Quorum os locutum est vanitatem,» eadem est vox, et ab omnibus vertitur *quorum*; cur ergo non etiam hoc loco vertatur *quorum*, et legamus *quorum filii*? Quare lectio nostra omnino retinenda est. Ac primo loco inter humanas felicitates ponuntur filii, quoniam illi super omnia alia desiderantur, et propter eos quaeruntur caetera. Ideo Propheta dicit: «Quorum filii sicut novellae plantationes in juventute sua,» id est, tunc habentur felices filii hujus saeculi, quando filii eorum sunt in juventute sua similes novellis plantationibus arborum, id est, bene radicati et fundati, et virides ac florentes, ut spes sit eos longissimo tempore supervicturos.

14. FILIAE EORUM COMPOSITAE, CIRCUMORNATAE, UT SIMILITUDO TEMPLI.

Haec est secunda felicitas temporalis, filiae formosae et ornatae, ut facile viros inveniant, quibus nubant. Illud, *compositae*, videtur referendum ad naturalem pulchritudinem, quae ex compositione, sive conformatione membrorum constat. ex hebraeo vertunt aliqui, *filiae ut anguli tectis*; sed credibile est Septuaginta Interpretes deduxisse vocem hebraicam *וְנִ*, quod *splendorem* significat, ut sensus sit: «Filiae eorum compositae,» id est, splendidae et speciosae. Quod sequitur de similitudine templi, videtur intelligendum de ornata tabernaculi, in quo erant multa ornamenta purpureae, byssi, auri, gemmarum, ut nihil pulchrius in tota regione inveniretur.

15. PROMPTUARIA EORUM PLENA, ERUCTANTIA EX HOC IN ILLUUD.

Hoc est tertium genus felicitatis filiorum alienorum, promptuaria ita plena variarum frugum, aliarumque rerum ad hujus vitae usum, ut necesse sit ex uno in aliud exonerare copiam rerum. Qualis felicitas describitur in Evangelio, cum dicitur divitem quemdam cogitasse intra se: «Quid faciam, quia non habeo ubi congregem fructus meos? Scio quid faciam, destruam horrea mea, et majora faciam,» etc. *Luc. xii*. Id vero potissimum contingit, quando superventibus novis frugibus, adhuc supersunt veteres, quae in aliud promptuarium refundendae sunt, ut detur locus novis.

16. OVES EORUM FETOSAE, ABUNDANTES IN ERIBUSBUS SUIS; BOVES EORUM CRASSAE.

Hoc est quartum genus honorum temporalium, oves fecundae et plurimae, «abundantes in egressibus suis,» id est, quae plurimae conspiciantur, cum egrediuntur ad pascua; et simul cum gregibus ovium armenta bouum, et quidem pinguium.

17. NON EST RUINA MACERIE, NEQUE TRANSITUS, NEQUE CLAMOR IN PLATEIS EORUM.

Hoc est ultimum honorum temporalium, ut non solum domus et palatia nullam ruinam mimentur, sed ipse etiam maceriae, quae ex villi materia eriguntur, integre maneant; et nullus sit tumultus, neque rumor in plateis eorum, sed omnia tranquilla et pacata. Illud, *neque transitus*, potest significare transitum per diruptas macerias, vel transitum latronum aut militum cum tumultu circumcursantium.

18. BEATUM DIXERUNT POPULUM CUI HEC SUNT! BEATUS POPULUS CUIUS DOMINUS DEUS EJUS!

Haec est conclusio sancti Propheta, qui refert ex sententia filiorum alienorum beatum esse populum cui haec sunt, quae paulo ante descripsimus; sed ex propria sententia dicit beatum esse populum, non cui haec sunt, sed cuius Deus est Dominus, id est, qui habet pro Deo verum Deum; nam vox *Dominus* hoc loco scribitur quatuor litteris, quae nomen proprium Dei significant, quod nunquam tribuitur, nisi vero Deo, qui fecit caelum et terram. Ad finem hujus Psalmi diligenter annotandum est, non facere differentiationem inter filios Dei et filios alienos, copiam, vel inopiam rerum temporalium: multi enim filii Dei his bonis abundarunt, et Dominus, *Matt. xix*, promissit centuplum eorum, quae dimittimus in hoc mundo, et postea vitam aeternam; et contra multi filii hujus saeculi misere perierunt in egestate, in exilio, in trireribus, in patibulis. Sed quod differentiationem facit inter filios regni et filios gehennae, filios hujus saeculi et filios lucis, est affectio; qui enim bona temporalia magna bona esse ducunt, et his ita afficiuntur, ut praeter illis aeterna bona contemnant, et contra qui detrimenta temporalia, magna mala esse ducunt, equae ita timent, ut pro his evadendis Deum offenderent, et vitam aeternam perdere non formidant, illi sunt filii tenebrarum hujus saeculi et gehennae, et hoc significatur in illis verbis: «Beatum dixerunt populum cui haec sunt,» id est, qui tanti faciunt haec temporalia, ut in illis beatitudinem sitam esse arbitrentur. Qui vero bona temporalia parva bona, et iacturam eorum parva mala esse ducunt, ut revera sunt; contra autem gratiam Dei, et caelestem patriam in maximis bonis reponunt; et offensionem Dei, ac vitae aeternae detrimentum, mala gravissima putant, sicut sunt filii lucis, filii Dei, filii regni, qui non surda audiverunt: «Primum quaerite regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia adiciantur vobis,» *Matt. ix*; et hoc significatur in illis verbis: «Beatus populus, cuius Dominus Deus ejus,» id est, bona temporalia, bona sunt, sed beatum non faciunt; quod autem verum facit beatum, est possessio summi boni, quod in Dei visione consistit.